

Формування культури безпеки життєдіяльності в соціумі студентів ВНЗ

Автори: доц. Буц Ю.В., к. геогр. н., доцент кафедри технології, екології та безпеки життєдіяльності Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця;

Крайнюк О.В., к.т.н., доц., кафедри метрології та безпеки життєдіяльності Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

Незважаючи на те, що науково-технічний прогрес не стоїть на місці, шкода від природних і техногенних катастроф, а також надзвичайних ситуацій соціального характеру з кожним роком значно зростає. Вивчаючи курс «Безпека життєдіяльності», студенти розглядають основні небезпечні ситуації, вивчають способи дії в них. При цьому, як показує статистика, ризик потрапляння молодих людей у небезпечні ситуації, перш за все пов'язані з життєдіяльністю сучасного соціуму, досить великий. Молодь часто не приділяє уваги питанням збереження свого здоров'я, легко піддається на хитрощі шахраїв, виявляється втягнутою в різні кримінальні угруповання. Студенти, а завтра – молоді фахівці не в належній мірі володіють компетенціями в області безпеки життєдіяльності.

У зв'язку з цим, одним із головних завдань університету є організація навчання студентів питанням БЖД, як в навчальний, так і у вільний час. У кожного студента університету повинні бути сформовані компоненти культури безпеки.

На даний момент існує безліч визначень культури безпеки життєдіяльності. Запорожець О.І. визначає культуру безпеки як способи розумної життєдіяльності людини в області забезпечення безпеки, результати цієї життєдіяльності і ступінь розвинутої особи і суспільства в цій області [1].

Горіна Л. розуміє під культурою безпеки забезпечення умов і виховання в людині внутрішніх потреб працювати безпечно (досягається реалізацією заходів, що включають розділи по організаційно-технічному забезпеченню, підготовці і підвищенню кваліфікації персоналу, забезпечення престижу і соціальних гарантій) [2].

Аналіз даного поняття провів Мошкін В.Н. [3], який визначає культуру безпеки як процес збереження і розвитку цілей, ідеалів, цінностей, норм і традицій людини, сім'ї та суспільства; соціальних інститутів; забезпечення конструктивної взаємодії людей з захищеністю їх від неприйнятних ризиків, загроз, небезпек. Так, на його думку, культура безпеки є соціологічною категорією, що відображає соціальні [3].

Оволодіння населенням України культурою безпеки життєдіяльності

розглядають як гостру соціальну проблему співробітники Національного інституту стратегічних досліджень проблеми впровадження культури безпеки в Україні Д. С. Бірюков, О. О. Мартюшева, Ю. М. Скалецький, Л. Д. Яценко [4].

Відбір основних принципів формування культури безпеки життєдіяльності ґрунтується на критеріях, відповідно до яких встановлюються основні наступні вимоги:

- 1) відповідати завданням професійної підготовки студентів технічного вузу;
- 2) відповідати ідеям гуманізації освітнього простору технічного вузу;
- 3) корелювати з вмістом феноменів, вихідних для формування культури безпеки життєдіяльності особистості.

Реалізація принципу системності ґрунтується на обліку складності феномену безпеки. Беручи до уваги, що безпека особистості може бути порушена в різних сферах життєдіяльності, відповідно до цього принципу формування повинно здійснюватися в поєднанні можливостей забезпечення безпеки в різних сферах життєдіяльності сучасної молоді - трудової, навчальної, ігровий та інших видів діяльності, до яких вона може виявитися причетною в контексті свого життя [4].

Принцип системності, ставлячись до групи загальнонаукових принципів наукового пізнання, в педагогічних дослідженнях розглядався в роботах Беспалько В.П., Б. С. Гершунського та інших [5]. Принцип системності проявляється в цілісності розгляду феноменів безпеки, культури і педагогічного проектування.

У змісті формування культури безпеки важливо враховувати різні класифікації загроз, що тягнуть за собою порушення безпеки людини: природні, побутові, техногенні, соціальні; різні за рівнем: державні, регіональні, місцеві, об'єктові; загрози прямої і непрямой шкоди; з матеріальними збитками або людськими жертвами і т.д.

Дотримання принципу системності у формуванні культури безпеки проявляється у використанні різних засобів забезпечення безпеки: технічних, організаційних, психологічних, медичних, правових і т.д. Системність формування культури безпеки життєдіяльності студентів вимагає збереження єдності її психологічної складової та компетентнісного рівня. Виконання принципу системності на компетентнісному рівні проявляється в цілісному формуванні знань, умінь і навичок студентів технічного вузу, що створюють його культуру безпеки.

Системність проектування психологічного рівня культури безпеки включає емоційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, комунікативний і рефлексивний компоненти. Психофізіологічні якості проявляються у відчутті людиною небезпеки, швидкості реакції на проявлену небезпеку, емоційній реакції на небезпеку тощо [6]. Мотивація студентів до оволодіння культурою. Під емоційно-ціннісним компонентом розуміються індивідуальні якості особистості емоційно-вольової плану, що впливають на здатність людини до забезпечення безпеки життєдіяльності. Когнітивно-

діяльнісний компонент психологічної культури безпеки дозволяє людині адекватно відображати довкілля та на основі отриманої інформації вибудовувати найбільш ефективні лінії реагування на загрозливі обставини. В даний компонент психологічної культури входять: пізнавально-прогностичний (розвинені відчуття, пам'ять, мислення, увага) і організаційно-управлінський (здатність до вивчення причин небезпеки, планування дій з нейтралізації небезпеки). До даного компоненту відносяться вміння поставити мету і самоорганізуватися для її досягнення.

Комунікативний компонент психологічної культури безпеки життєдіяльності, включає в себе якості, що лежать в основі здатності суб'єкта до спілкування для вирішення завдань безпеки. Рефлексивна складова комунікативного компонента культури безпеки пов'язана з побудовою моделі поведінки в небезпечній ситуації; з аналізом планування процесу досягнення безпеки і прогнозуванням можливої власної поведінки і поведінки оточуючих людей при можливому розвитку загрози.

Таким чином, системний підхід передбачає збереження єдності структурних (мотиваційно-цільовий, змістовно-практичний, контрольний-оцінний) і функціональних (когнітивний, проектувальний, комунікативний) компонент з метою формування культури безпеки життєдіяльності студентів технічного вузу.

Список літератури:

1. Запорожець, О.І. Безпека життєдіяльності [Текст] /О.І. Запорожець.– Київ: Центр навчальної літератури, 2013. – 448 с.
2. Горина, Л.Н. Культура безопасности жизнедеятельности: (Методол. и технол. аспекты): Монография [Текст]/ Л.Н. Горина.– Тольятти: Тольят. гос. ун-т, 2002.– 318 с.
3. Мошкин, В.Н. Воспитание культуры безопасности школьников: Монография [Текст]/ В.Н. Мошкин: Изд-во БГПУ, 2002.– 198 с.
4. Скалецький Ю. М. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні [Текст] / Ю. М. Скалецький, Д. С. Бірюков, О. О. Мартюшева, Л. Д. Яценко. – К. : НІСД, 2012. – 17 с.
5. Беспалько, В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения [Текст] / В.П. Беспалько. - М.: Изд-во ин-та проф. образования, 1995. - 140 с.
6. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності [Текст] / М. О. Зоріна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2010. – № 8. – С. 149-153.